Základy ekonomie a práva

Ekonomie – čtvrtý týden, 19. dubna

-- Peníze: definice, funkce, měnová politika
-- Daně, výdaje a fiskální politika

Vilém Semerák
vilem.semerak@fsv.cuni.cz

Moodle: **jingji24**

FFUK - Translatologie, jaro 2024

1

Časový rozvrh ekonomické části

#	Datum	Místnost
1	1. 3.	H206
2	15. 3.	H206
3	5. 4.	H206
4	**19. 4.**	**H206**
5	26. 4.	H206
6	10. 5.	H206

2

Plán ekonomické části

1. Úvod do ekonomie: co je ekonomie, čím se zabývá. Mikroekonomie a makroekonomie. Vysvětlení základních ekonomických indikátorů (HDP, míra nezaměstnanosti, atd.).
2. Mikroekonomie: úvod do modelů chování spotřebitele a firem. Typy konkurenčního prostředí. Poptávka a nabídka, trhy a jejich stabilita. Tržní selhání. Ukázky použití diagramů s nabídkou a poptávkou.
3. Peníze. Co jsou peníze, **co determinuje nabídku peněz v ekonomice a poptávky po penězích. Finanční trhy. Úrokové míry. Moderní formy peněz – kryptoměny.**
4. **Fiskální politika: typy daní, státní rozpočty a veřejné dluhy.** Makroekonomie: modely ekonomických fluktuací a cyklů, agregátní poptávka a nabídka.
5. Mezinárodní obchod: platební bilance, model komparativních výhod, gravitační model obchodu. Měnové kurzy: základní terminologie a koncepty determinace měnových kurzů
6. Jak ekonomiky rostou? Úvod do ekonomických modelů hospodářského růstu. Konvergence. Růstové účetnictví, TFP.

3

Druhý online kvíz: 21 pokusů

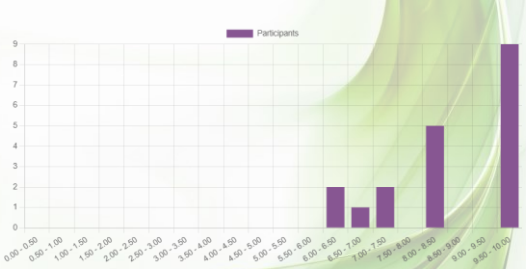

Průměr: 8,54 (max 10)

4

Třetí online kvíz

- Bude zpřístupněn o víkendu
- Deadline: 25. dubna o půlnoci

- ČNB:
  - 10. května: 15:00 – 16:15 (15)

5

Doporučená literatura pro tento a příští týden

- Essentials: kapitola 16 (peníze)
- Essentials: kapitola 15 (fiskální politika)
- Essentials: části kapitoly 14 (AS-AD)

6

Malý úkol na tento týden

- Téma: digitální měny a kryptoměny
- Základní materiály ke studiu:
  - J. Seidl: Blockchain pro začátečníky
    - https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/cz/Documents/technology/Blockchain-pro-zacatecniky-Jan-Seidl.pdf
  - Bank of England (2014): The Economics of Digital Currencies:
    - https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/digital-currencies/the-economics-of-digital-currencies.pdf
    - https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=CxDKE_gQX_M
  - Pokud byste chtěli lépe pochopit tzv. blockchain a jeho fungování, zkuste ještě:
    - Brownworth demo: https://andersbrownworth.com/blockchain/
    - Iansiti & Lakhani (2017): **The Truth About Blockchain**
- Zkuste zjistit:
  - Kolik různých kryptoměn již v současné době (zřejmě) existuje?
  - Jak tyto měny řeší jeden ze základních problémů, tj. aby se nedalo podvádět a aby nebylo možné utratit např. 1 bitcoin vícekrát?
  - Jak můžeme získat a skladovat měny typu bitcoin/ethereum/litecoins?
  - Používá se dnes původní bitcoin skutečně k placení? Jaké by placení bitcoinem mělo výhody či nevýhody?

7

Peníze

8

Vlastnosti, které by peníze měly mít...

- Nekazí se, tj. nedegradují v čase
- Musí být dobře dělitelné
- Snadno přenosné, resp. použitelné bez velkých dodatečných nákladů
  - I malé transakce musí být realizovatelné bez velkých transakčních nákladů
    - Příklad: problém mikrotransakcí na internetu
- Jejich nabídka je omezená a stabilní
- Jsou obecně přijímané (popř. dokonce existuje pro firmy zákonná povinnost je přijímat)

9

Typy peněz

- Peníze s vlastní vnitřní hodnotou (plnohodnotné)
  - Mají dvojí hodnotu
    - Směnná hodnota – tj. kolik za ně dostaneme při směně za zboží a služby
    - Vnitřní hodnota – hodnota zboží, které jako peníze používáme, popř. hodnota kovu, ze kterého jsou peníze vyrobeny
  - Patří sem:
    - Komoditní peníze (výrobky používané jako peníze)
      - Příklady: hřebíky (Skotsko), cigarety, plátno
    - Peníze založené na drahých kovech (zlato, stříbro) v metalických standardech
      - Příklady: libra a dolar v období zlatého standardu
- Peníze bez vlastní hodnoty (fiat money)
  - Mají pouze směnnou hodnotu, bez možnosti použít ve směně jsou bezcenné
  - Příklad: moderní „papírové“ peníze včetně českých

10

Peníze dnes

- Peníze mají dnes podstatně širší význam než pouze bankovky a mince
- Rozlišujeme proto několik tzv. měnových agregátů
- Ve většině zemí je to zjednodušeně zhruba takto:
  - Peněžní báze (M0): oběživo a rezervy obchodních bank na účtě centrální banky
  - M1 = oběživo + běžné vklady
  - M2 = M1 + termínované vklady

11

Terminologie ČNB

- Bližší informace a data: www.cnb.cz
- M1: oběživo + jednodenní vklady
- M2: M1 + vklady s dohodnutou splatností do dvou let + vklady s výpovědní lhůtou do tří měsíců
- M3: M2 + repo operace + akcie/ podílové listy fondů peněžního trhu + dluhové cenné papíry do 2 let

12

II.1 TABULKA 3 – ZÁKLADNÍ MĚNOVÉ INDIKÁTORY

(v mld. Kč, není-li uvedeno jinak)

	2023						2024					
	Únor			Prosinec			Leden			Únor		
	Stav	Měsíční transakce 4)	Roční míra růstu (v %)	Stav	Měsíční transakce 4)	Roční míra růstu (v %)	Stav	Měsíční transakce 4)	Roční míra růstu (v %)	Stav	Měsíční transakce 4)	Roční míra růstu (v %)
M1	4 828,1	29,0	-3,0	4 984,9	-11,4	3,6	5 009,3	20,2	3,7	5 058,5	40,2	3,9
M3[1)]	6 264,0	122,5	8,8	6 532,9	-123,6	9,5	6 715,5	177,0	8,7	6 824,1	97,3	8,2
Úvěry soukromému sektoru[2)]	3 735,1	5,7	7,2	3 948,1	-0,6	6,0	3 967,4	13,6	5,3	3 989,3	5,2	5,2
Čistá zahraniční aktiva[3)]	2 234,8	-26,5	2,8	2 477,7	22,4	5,2	2 594,7	78,0	4,2	2 669,8	26,5	6,5

1) Peněžní agregáty zahrnují měnová pasiva MFI vůči non-MFI rezidentům kromě centrální vlády. M1 je suma oběživa a jednodenních vkladů; M2 je suma M1, vkladů s dohodnutou splatností do dvou let a vkladů s výpovědní lhůtou do třech měsíců; a M3 je suma M2, repo operací, akcií/podílových listů fondů peněžního trhu a dluhových cenných papírů do dvou let.

2) Soukromý sektor je tvořen všemi rezidentskými institucionálními sektory kromě sektoru vlády (S.13) a sektoru měnových finančních institucí (S.121, S.122 a S.123 podle klasifikace ESA2010).

3) Čistá zahraniční aktiva (NFA) jsou saldem krátkodobých a dlouhodobých pohledávek a závazků MFI ve vztahu k nerezidentům.

4) Čistá hodnota finančních transakcí uskutečněných v daném měsíci. Vypočteno jako rozdíl stavů očištěný o netransakční změny.

Zdroj: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/statistika/.galleries/menova_bankovni_stat/menova_stat_publ/2024/menstat_2024-04_CZ.pdf

13

Co je důležité si uvědomit ...

- Hodnota dnešních peněz je dána pouze tím, že
  - ... je stát označil za oficiální platidlo, tj. podnikatelé a instituce je musí akceptovat
  - ... domácnosti a podnikatelé věří, že peníze, které dostávají za své výrobky a služby budou moci opět za služby a výrobky v odpovídající hodnotě směnit
- Ve všech ekonomikách jsou peníze jen jedním z aktiv, pokud lidé přestanou důvěřovat stávajícím penězům či se jim jich nedostává, mohou začít jako peníze používat jiná aktiva
- Peníze jsou nejlikvidnějším aktivem, proto ale také většinou musíme počítat s nejnižší výnosností

14

Rovnováha na trhu peněz

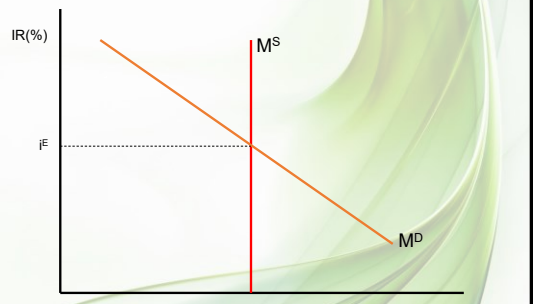

15

Nabídka peněz

16

Nabídka peněz

- Peníze: hotovost + prostředky na běžných účtech
- Analýza nabídky peněz musí tedy zahrnovat i tvorbu depozit na běžných účtech

17

Měnová báze

= část nabídky peněz, kterou centrální banka může ovlivnit „přímo“

- Skládá se z oběživa a tzv. rezerv
  - Rezervy – peníze, které mají obchodní banky uložené u CEB
    - Povinné minimální rezervy
    - Dobrovolné rezervy
- Jak ji centrální banka ovlivní?
  - Změnami ve své bilanci prostřednictvím operací na volném trhu či změn v úvěrování bankovního sektoru
    - CEB např. nakoupí na trhu cenné papíry, tím zvýší velikost měnové báze

18

CEB

Aktiva	Pasiva
Devizové rezervy	Rezervy centrálních bank - povinné - dobrovolné
Půjčky bankám	
Vládní obligace (např. T-bills)	Oběživo
….	…
Jiná aktiva	Jiná pasiva

19

CEB

Aktiva		Pasiva	
Devizové rezervy	(+100)	Rezervy bankovního sektoru	+100
Půjčky bankám	(+100)	Oběživo	
Vládní dluhopisy	+100	…	
….			
Jiná aktiva		Jiná pasiva	

Začátek multiplikačního procesu: CEB nakoupí od obchodní banky devizy, popř. dluhopisy, nebo jí poskytne úvěr

20

Obchodní banka (I)

Aktiva		Pasiva	
Dluhopisy	-100	*Šekovatelná depozita*	*+100*
Rezervy	+100		
Úvěry	*+100*		

21

Obchodní banka (I)

Aktiva		Pasiva	
Dluhopisy	-100		
Úvěry	*+100*		

Výsledek: sníží se objem vlastněných dluhopisů, ale zvýší se úvěry firmám. Tím to ale nekončí …

22

Obchodní banka (A)

Aktiva		Pasiva	
Rezervy:	+ 10	Depozita:	+ 100
Úvěry:	+ 90		

23

Obchodní banka (B)

Aktiva		Pasiva	
Rezervy:	+ 9	Depozita:	+ 90
Úvěry:	+ 81		

24

Obchodní banka (C)

Aktiva		Pasiva	
Rezervy:	+ 8,1	Depozita:	+ 81
Úvěry:	+ 72,9		

25

Proces tvorby depozit (PMR 10%)

Banka	Změna depozit	Změna úvěrů	Změna rezerv
A	+100.00	+90.00	+10.00	
Součet			

26

Proces tvorby depozit (PMR 10%)

Banka	Změna depozit	Změna úvěrů	Změna rezerv
A	+100.00	+90.00	+10.00
B	+90.00	+81.00	+9.00

27

Proces tvorby depozit (PMR 10%)

Banka	Změna depozit	Změna úvěrů	Změna rezerv
A	+100.00	+90.00	+10.00
B	+90.00	+81.00	+9.00
C	+81.00	+72.90	+8.10
D	+72.90	+65.61	+7.29
Součet	+1000.00	+900.00	+100.00

28

Jednoduchý depozitní multiplikátor

- Abychom zjistili celkový objem navýšení depozit, musíme nasčítat změny depozit v celém bankovním sektoru
- Technicky jde o výsledek součtu nekonečné geometrické řady (s kvocientem rovným sazbě povinných minimálních rezerv):

$$\Delta D = \frac{1}{r_D} \cdot \Delta R$$

29

Podobně funguje i tzv. peněžní multiplikátor

- MB: měnová báze
- M: peněžní agregát (peníze v ekonomice)

$$M = m \cdot MB$$

Centrální banka neurčuje přímo M. Může ovlivnit MB a některé části peněžního multiplitátoru.

$$M = \frac{1 + {}^{C}/_{D}}{r_D + {}^{ER}/_{D} + {}^{C}/_{D}} \cdot MB$$

30

Co ovlivňuje peněžní multiplikátor?

- Změny v sazbě povinných minimálních rezerv
  - Vyšší r_D znamená nižší multiplikátor (cet. par.)
- Změny v poměru oběživa/šekovatelných depozit
  - Vyšší poměr C/D znamená nižší multiplikátor
- Změny v poměru dobrovolných rezerv
  - Vyšší poměr ER/D znamená nižší multiplikátor

- Na čem dále závisí tyto faktory?
- Je peněžní multiplikátor stabilní?

31

Reálná data: USA

32

A co na to FED?

33

Endogenní peníze?

- Jsou centrální banky skutečně schopné kontrolovat měnovou zásobu?
- Jejich reálná síla může být dosti omezená, protože:
  - Zvolené instrumenty nemusí efektivně ovlivnit měnovou zásobu (problém např. u úvěrů obchodním bankám)
  - Peněžní multiplikátor není pod kontrolou CEB
  - Jiný úhel pohledu: diskuse o stabilitě rychlosti oběhu peněz

⇒Alternativní pohled: post-keynesovská ekonomie

⇒Kaldor – peníze jsou endogenní, peněžní nabídka má tendenci se přizpůsobovat poptávce

34

Poptávka po penězích

- Kolik peněz ekonomika potřebuje?
- Důvody k držbě peněz
  - Transakční
  - Držení části našeho bohatství v likvidní formě
    - Pohodlnost
    - Riziko
    - Spekulace
- Hlavní otázky (z pohledu monetární politiky):
  - Na jakých faktorech poptávka po penězích závisí?
    - Output ekonomiky, úroková míra, další?
  - Je stabilní?

35

Dopady měnové politiky

36

Co se tedy stane, když centrální banka zvýší měnovou zásobu?

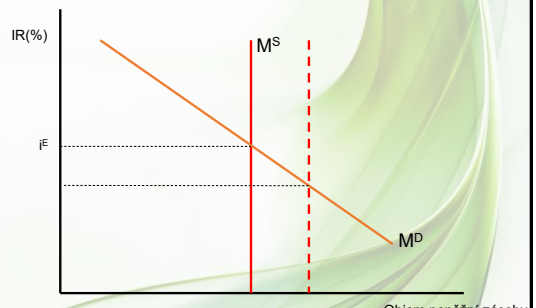

37

Co následuje potom?

- Transmisní mechanismus
- Základní verze:
  - Snížení úrokové míry (↓ i)
  - ↓
  - Nárůst investičních a spotřebních výdajů (↑ C, I)
  - ↓
  - Roste celková (agregátní) poptávka v ekonomice (↑ AD)
  - ↓
  - Roste celkový výstup (HDP) ekonomiky (↑ Y)
- Pokud tedy ekonomika zažije negativní poptávkový šok, je zde šance, že jí mohu pomoci tím, že do ekonomiky přilejeme peníze (resp. snížíme úrokové míry)

38

V čem může být problém?

- Ne všechny šoky jsou tohoto původu
  - Existují i nabídkové šoky (např. prudké zvýšení cen surovin)
- Ne vždy jsme schopni nezávislou měnovou politiku provozovat
  - Co když máme pevný kurz k jiné měně?
- A nebo pokus o „přilití peněz“ nemusí mít dostatečně bezprostřední dopady
- Pokud máme příliš uvolněnou monetární politiku
  - Dopady na důvěru obyvatelstva, případně na ceny aktiv, hodnotu domácí měny, nebo domácí inflaci

39

Kolik peněz potřebujeme: rovnice směny

- Původní forma: (Fisher, 1911)

$$M \cdot V_T = P \cdot T$$

  - M ... peněžní zásoba
  - V ... rychlost oběhu peněz
  - P ... Cenová hladina
  - T ... Objem transakcí v ekonomice
- Častější forma:
  - Y ... Reálný domácí produkt

$$M \cdot V_Y = P \cdot Y$$

40

Kvantitativní teorie peněz

- Pokud předpokládáme, že rychlost oběhu peněz je dána především technologií směny a v krátkém období se nemění (tj. V_Y = konst.)
- A pokud předpokládáme, že output ekonomiky závisí na reálných faktorech (tj. Y = konst.)
- Pak změny objemu peněz v oběhu přímo determinují změny cenové hladiny

$$M \cdot V_Y = P \cdot Y$$

41

A co Euro?

42

Fiskální politika

43

Fiskální politika

- Součást hospodářské politiky státu, která se snaží ovlivnit vývoj ekonomiky změnami výše a struktury veřejných výdajů a daní.
- Agregátní poptávka:
  - AD = C + I + G + (X – M)
    - G … vládní výdaje na statky a služby
    - Ale – vláda má vliv i na další komponenty, zejména C a M prostřednictvím daní a tzv. transferů
      - C (spotřeba domácností) závisí na disponibilním důchodu (tj. kolik domácnostem zbyde po zaplacení daní a po přičtení transferů)

44

Příjmy

Tabulka 2.2.1: Výhled příjmů sektoru vládních institucí

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 Predikce	2024 Predikce	2025 Výhled	2026 Výhled
Příjmy celkem	mil. Kč	2069	2245	2394	2367	2530	2808	3135	3244	3376	3506
	změna v %	6,6	8,5	6,7	-1,2	6,9	11,0	11,7	3,5	4,1	3,8
Daňové příjmy	mil. Kč	1043	1106	1179	1137	1174	1303	1433	1518	1595	1655
	změna v %	7,2	6,1	6,6	-3,5	3,2	11,0	10,0	6,0	5,1	3,8
Daně z výroby a dovozu	mil. Kč	626	647	688	651	705	767	808	875	935	978
	změna v %	6,7	3,4	6,3	-5,3	8,2	8,8	5,3	8,3	6,8	4,6
Daň z přidané hodnoty	mil. Kč	388	409	435	422	464	537	572	606	643	672
	změna v %	9,5	5,4	6,6	-3,0	9,7	15,8	6,4	6,0	6,1	4,5
Spotřební daně	mil. Kč	164	165	168	157	162	159	161	173	177	180
	změna v %	3,6	0,8	1,7	-6,4	2,6	-1,8	1,6	7,5	1,9	1,8
Běžné daně z důchodů, jmění a jiné	mil. Kč	416	458	491	485	469	536	625	643	660	677
	změna v %	8,0	10,1	7,0	-1,0	-3,5	14,3	16,6	2,9	2,7	2,6
Daň z příjmů fyzických osob	mil. Kč	229	261	287	298	228	242	275	295	307	319
	změna v %	10,5	13,8	10,2	3,6	-23,4	6,3	13,5	7,5	3,8	4,0
Daň z příjmů právnických osob	mil. Kč	176	187	192	177	229	282	338	334	340	345
	změna v %	5,2	6,3	2,9	-8,1	29,7	23,1	19,8	-1,2	1,9	1,4
Sociální příspěvky	mil. Kč	760	834	895	909	1 013	1 084	1 176	1 275	1 333	1 393
	změna v %	8,0	9,8	7,3	1,6	11,4	7,0	8,5	8,4	4,6	4,5
Důchody z vlastnictví	mil. Kč	31	35	32	34	38	74	109	54	45	44
	změna v %	-17,9	14,3	-7,5	5,6	12,5	93,3	47,3	-50,2	-17,3	-2,9
Ostatní	mil. Kč	236	270	288	286	305	347	417	397	403	414
	změna v %	3,4	14,4	6,7	-0,7	6,6	13,7	20,2	-4,9	1,5	2,8
Příjmy z EU	mil. Kč	38	60	64	65	67	78	131	100	98	102
	změna v %	27,1	57,5	6,8	2,2	3,2	16,2	68,0	-23,6	-2,8	4,1
Daňová kvóta	% HDP	35,3	35,8	35,8	35,8	35,8	35,2	35,4	36,2	36,2	36,1

Pozn.: Spotřební daně jsou očištěny o dotace na obnovitelné zdroje energie.
Zdroj: ČSÚ (2023b), výpočty a predikce MF ČR.

Zdroj: MFČR – Fiskální výhled

45

Typy daní

- Daň: nedobrovolná, nenávratná, neekvivalentní, neúčelová platba do rozpočtu státu
- Přímé daně – plátcem je konkrétní osoba (daňový subjekt)
  - Důchodové
    - Daně z příjmu (fyzických, právnických osob)
  - Majetkové
    - Daně z nemovitostí
    - Silniční daň
    - Převodové daně (darovací daň, dědická daň – pokud existuje)
- Nepřímé daně
  - DPH
  - Spotřební daně
  - Ekologické poplatky
- Většina vyspělých zemí se snaží spoléhat na nepřímé daně:
  - Jsou méně demotivující
  - A i trochu méně viditelné

46

Corporate Tax Rates Around the World

Statutory Top Corporate Tax Rates around the World, 2023

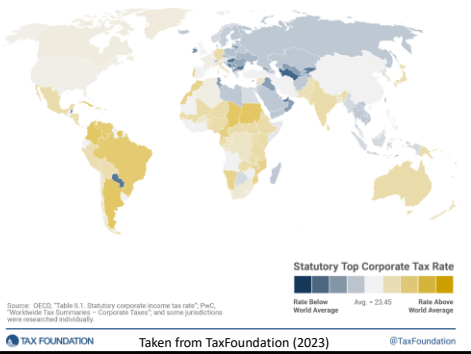

Taken from TaxFoundation (2023)

47

Corporate Tax Rates in the EU

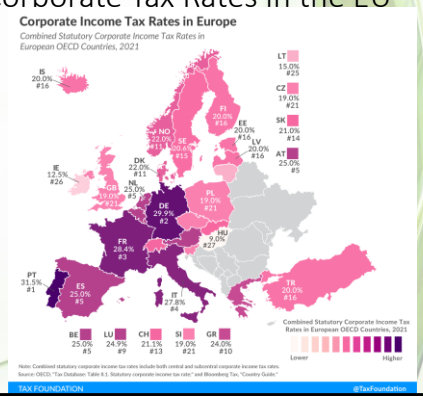

48

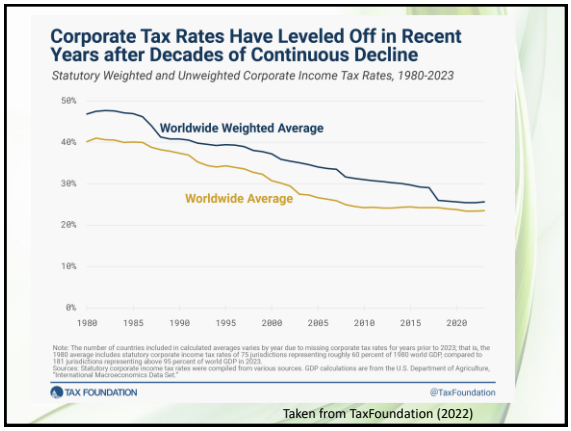

Taken from TaxFoundation (2022)

49

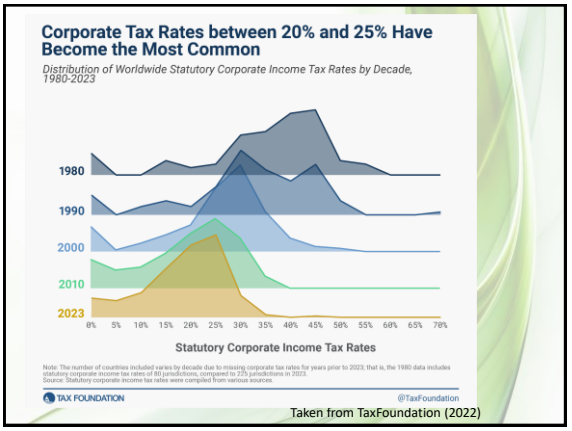

Taken from TaxFoundation (2022)

50

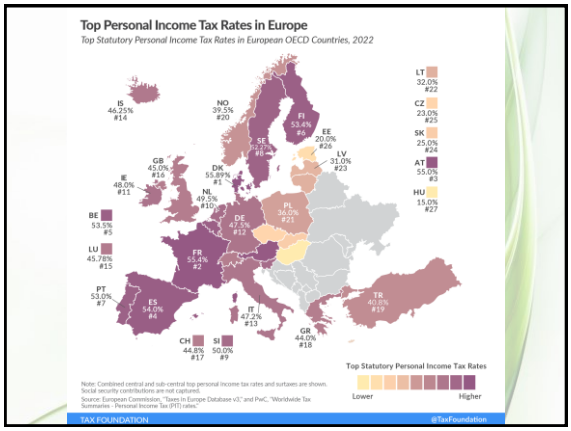

51

Zdanění příjmů: problémy se srovnáváním

Table 3.4. Income tax, 2018

As % of gross wage earnings, by household type and wage level

	Single no ch 67 % AW	Single no ch 100 % AW	Single no ch 167 % AW	Single 2 ch 67 % AW	Married 2 ch 100-0 % AW	Married 2 ch 100-33 % AW	Married 2 ch 100-67 % AW	Married no ch 100-33 % AW
Australia	19.6	24.6	30.4	19.6	24.6	20.3	22.6	20.3
Austria	9.3	14.8	21.6	6.2	12.6	10.0	12.0	10.6
Belgium	18.2	25.9	33.9	12.8	14.4	18.0	21.3	19.9
Canada	11.9	15.7	21.6	3.7	11.0	12.8	14.2	12.8
Chile	0.0	0.0	1.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Czech Republic	10.4	13.8	16.2	-7.8	-5.1	1.2	5.0	10.4
Denmark	33.5	36.8	41.5	31.9	31.8	33.7	34.9	33.7
Estonia	8.6	13.4	19.7	5.1	8.4	8.4	10.1	10.1
Finland	12.8	20.2	27.8	12.8	20.2	15.2	17.1	15.2
France	13.0	16.8	22.9	9.5	9.5	9.7	13.1	13.5
Germany	14.1	19.1	27.6	-2.1	1.3	6.9	11.1	14.1
Greece	5.1	10.1	17.2	4.4	10.6	8.0	8.7	8.3
Hungary	13.0	15.0	15.0	0.0	4.9	7.4	8.9	15.0
Iceland	24.9	28.4	33.6	24.9	21.3	24.8	27.0	24.8
Ireland	11.9	21.4	31.1	6.7	11.5	13.1	16.8	13.1
Israel[3]	5.4	10.0	17.8	-2.3	10.0	7.5	6.0	7.5
Italy	12.8	21.9	29.8	5.3	15.2	12.0	15.4	15.4
Japan	6.2	7.9	12.9	6.2	6.5	6.3	7.2	6.3
Korea	3.0	6.4	11.7	0.5	4.2	3.6	3.9	4.9
Latvia	12.8	17.4	17.8	0.8	9.3	7.4	10.7	13.5
Lithuania	8.5	13.1	15.0	8.5	13.1	9.9	11.3	9.9
Luxembourg	8.4	17.2	25.5	1.3	5.9	7.1	11.3	7.1
Mexico	3.2	8.9	13.4	3.2	8.9	5.0	6.6	5.0
Netherlands	6.8	17.5	28.2	4.7	17.1	13.1	12.3	13.7
New Zealand	13.8	18.4	24.0	15.1	18.4	17.0	17.1	17.0
Norway	15.8	19.3	25.8	12.8	19.3	16.1	17.9	16.1
Poland	6.7	7.4	8.0	-1.0	2.2	3.5	4.6	6.6
Portugal	10.4	15.6	22.2	0.7	4.7	5.4	9.2	10.3
Slovak Republic	7.5	10.5	12.9	1.1	0.2	4.7	6.7	7.9
Slovenia	8.2	12.0	16.0	2.0	3.7	4.2	6.7	9.0

Source: OECD – Taxing Wages 2019

52

DPH

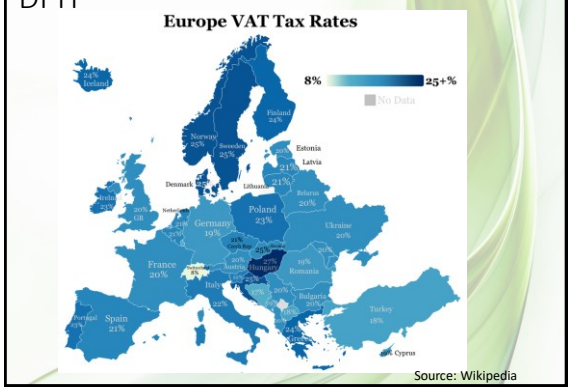

Source: Wikipedia

53

Ekonomické dopady daní: *distorze, změny chování*

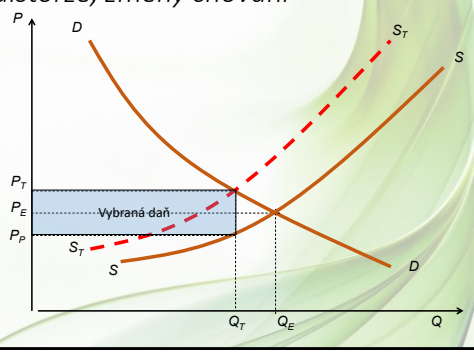

54

Klasifikace výdajů
Několik úhlů pohledu

- Kdo ve finále rozhoduje?
  - Výdaje na statky a služby (G)
  - Transfery – vláda je „dá“ domácnostem, ty rozhodují o tom, zda a jak je utratí
- Jak velký prostor vláda má pro jejich nastavení?
  - Mandatorní výdaje
  - Ostatní
- Další aspekt
  - Dluhová služba
  - Primární deficit: současný deficit očištěný o platby nákladů minulých dluhů

55

Dopady změn fiskální politiky

- Zvýšení výdajů/snížení daní:
  - Posun agregátní poptávky doprava
  - Možnost stimulovat ekonomiku a snížit nezaměstnanost
  - Ale: často to znamená zadlužení ekonomiky
- Zvýšení daní/snížení výdajů:
  - Posun agregátní poptávky doleva
  - Šance redukovat deficity rozpočtu
  - Ale: můžeme zpomalit ekonomický růst

56

Fiskální zásah během recese

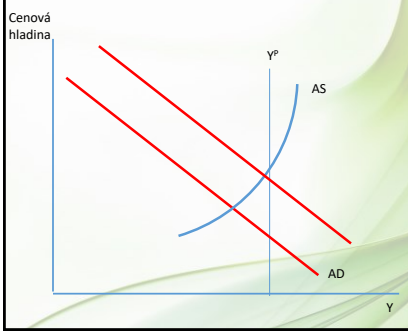

57

Multiplikační efekty

- Tradiční pohled:
  - Zvýšení G (snížení T) o 1 Kč by mělo vést k nárůstu HDP o více než 1 Kč
- Problém:
  - Existence zpoždění
  - Vytlačování soukromých výdajů veřejnými (crowding-out effect)
  - Otevřenost ekonomik
    - Rozmělnění fiskálního impulsu (únik směrem k dováženému zboží)
    - Plovoucí měnový kurz: reálné zhodnocení měny

58

Dluhy a deficity

- Obecná rovina:
  - Deficit: rozdíl mezi příjmy a výdaji rozpočtu v daném období
  - Veřejný dluh: naakumulované předchozí deficity
- Deficity
  - Část výdajů automaticky reaguje na cyklus
    - Recese: nižší výběr daní, vyšší výdaje na nezaměstnanost
    - Proto nečekaný pád do hluboké recese vede k nárůstu deficitu (a nemusí to být vina vlády)
    - Často se v této souvislosti mluví o tzv. automatických stabilizátorech
  - Proto je při vyhodnocování nastavení fiskální politiky nutno vzít v úvahu ekonomický cyklus
- Jak je na tom ČR:
  - Zatím vcelku nízký (a zvládnutelný) dluh
  - Ale výrazně zvýšený deficit rozpočtu

59

Nastavení fiskální politiky

Tabulka 2.1: Nastavení fiskální politiky
v % HDP; fiskální úsilí v procentních bodech

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 Predikce	2024 Predikce	2025 Výhled	2026 Výhled
Saldo sektoru vládních institucí	**1,5**	**0,9**	**0,3**	**-5,8**	**-5,1**	**-3,2**	**-3,6**	**-2,2**	**-1,7**	**-1,5**
Cyklická složka podle metody OECD	0,7	1,0	1,3	-1,0	-0,2	0,4	-0,2	-0,4	-0,1	0,1
Jednorázové a přechodné operace	0,0	-0,1	0,0	-2,3	-1,6	-0,9	-0,8	0,1	0,1	0,0
Strukturální saldo podle metody OECD	0,8	0,0	-1,0	-2,5	-3,3	-2,7	-2,5	-2,0	-1,7	-1,7
Fiskální úsilí podle metody OECD	**0,0**	**-0,8**	**-1,0**	**-1,5**	**-0,8**	**0,6**	**0,2**	**0,6**	**0,2**	**0,1**
Cyklická složka salda podle metody ECB	0,7	1,4	2,0	-0,5	0,2	-0,3	-0,8	-0,4	0,1	0,6
Strukturální saldo podle metody ECB	0,8	-0,4	-1,7	-3,0	-3,7	-2,0	-2,0	-1,9	-1,9	-2,1
Fiskální úsilí podle metody ECB	**0,0**	**-1,2**	**-1,3**	**-1,3**	**-0,7**	**1,7**	**0,0**	**0,1**	**0,0**	**-0,2**

Pozn.: Rozdílný vývoj cyklické složky salda (a tedy i strukturálního salda) podle metod Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a Evropské centrální banky je způsoben tím, že metoda Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj pracuje s cyklem definovaným pomocí mezery výstupu, metoda druhá modeluje cyklické chování citlivých položek vládních příjmů a výdajů vzhledem k cyklickému průběhu dílčích makroekonomických bází (mzdy a jiné příjmy z pracovní činnosti v soukromém sektoru, čistý provozní přebytek, spotřeba domácností a nezaměstnanost). Ty mají odlišný cyklický vývoj než HDP.
Zdroj: ČSÚ (2023a, 2023b). Predikce a výpočty MF ČR.

Zdroj: MFČR – Fiskální výhled

60

ČR: hrubý veřejný dluh k HDP (%)

Zdroj: MFČR

61

Veřejné dluhy v EU: 2023

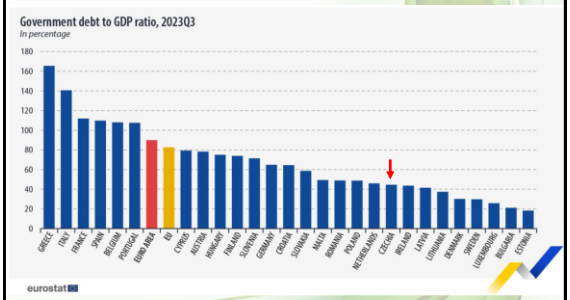

62

UK National Debt

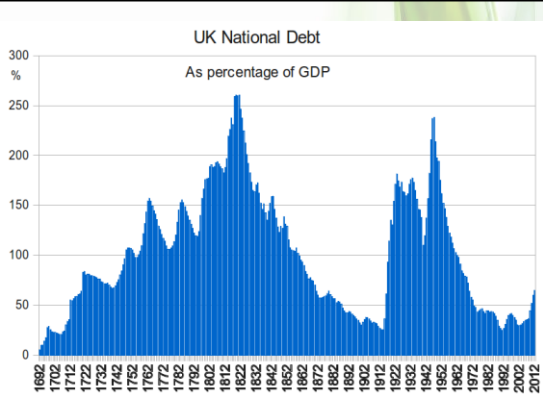

63

Interest on UK National Debt

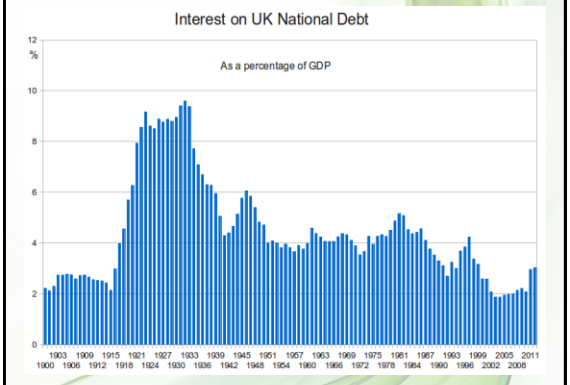

64

Dynamika dluhu

- Na čem záleží: relace mezi veřejným dluhem a HDP
- Kdy dochází k růstu tohoto podílu?
  - Existence primárního deficitu
  - Pomalejší růst, který nekompenzuje úroky
- A kdy dochází k poklesu?
  - Nízký či nulový primární deficit
  - Ekonomika roste dostatečně rychle (rychleji než úroky)

65

Zdroje dat, použitá literatura

- Krugman, Wells, Grady: Essentials of Economics, chapter 3
  - A některé detaily z kapitol 4 a 5
- Mankiw: Principles of Economics, chapter 1
- Krugman, Wells, Grady: Essentials of Economics, kapitola 13
- Cahlík et. al.: Makroekonomie (první část)
- Holman: Makroekonomie (první dvě kapitoly)
- ČNB: Měnová statistika, duben 2024

66